

<https://jrl.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Researches in Linguistics
E-ISSN: 2322-3413
17(1), 81-100
Received: 08.02.2023 Accepted: 13.01.2024

Research Paper

Clitics in Gilaki: A typological approach

Hakimeh Pourjamal Ghouyjah

Assistant Professor, Department of English, Faculty of Medicine, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran
hakimeh_pourjamal@gums.ac.ir

Mansour Shabani*

Associate Professor, Department of English, Faculty of Humanities, Guilan University, Rasht, Iran
mshabani@guilan.ac.ir

Seyed Misagh Habibzadeh

Ph.D candidate in Linguistics, Science and Research Branch Islamic Azad University, Tehran, Iran
misaghzhz@gmail.com

Abstract

Clitics, as a subtype of bound morphemes, can be treated as syntactic words. However, they are morphologically dependent on a word with which they make up a morphological unit. This study attempts to describe and analyze clitics in Gilaki (Eshkevarat dialect) by employing a battery of tests proposed in the literature. The data for the present study come from the linguistic intuition of one of the authors and a number of existing written sources. Then, all the bound morphemes were described and analyzed employing phonological, morphological, and syntactic tests. Under Kalavens's approach (1982, 1985), one can say that as all clitics in Gilaki attach to the end of the base, hence they count as enclitics. Eshkevarat Gilaki contains eleven clitics, nine of which are special clitics and 2 of them are simple ones.

Keywords: Bound morpheme; Enclitic; Special clitic; Simple clitic; Gilaki

Introduction

Clitics are similar to words in some respects, and similar to affixes in some other respects. Besides, they are regarded as bound morphemes that are neither phonologically nor syntactically independent when occur on the preceding word and form a syntactic unit with it. Consider the following example from the Persian language:

(1)

Ali	ketab-o	xarid
Ali	book-Acc	buy-PST-3SG

'Ali bought the book.'

In sentence (1), the bound morpheme '-o' attached to the word 'book' is a case of a clitic. These elements must necessarily be attached to a base, known as the host, because they are not phonologically independent. Given the attachment direction, if the word is attached to the beginning of a host, it is considered as a "proclitic" and if it is attached to the end, it counts as an "enclitic". In addition, clitics can fall into the following groups based on their distribution and the distribution of their fully-fledged counterparts:

1) Simple clitics: This group of clitics has the same distribution as their fully-fledged forms do, and their semantic

*Corresponding author

and phonetic connection with the fully-fledged counterparts is clear and transparent. For example, the enclitic /-o/ meaning "and" in Persian counts as a simple suffix.

2) Special clitics: These types of clitics either lack a fully-fledged counterpart or the distribution of the dependent form does not match that of the fully-fledged form. In Persian, the indefinite morpheme /-i/ and bound pronominals are considered as special conjunctions. The indefinite marker lacks a fully-fledged counterpart, and the distribution of the pronominals does not match that of the fully-fledged form, and they are in complementary distribution in some cases (Shaghghi, 1996: 145; Zwicky, 1977 cited in Spencer 1991: 376).

This research aims to describe and analyze the clitics of the Gilaki language (Eshkevarat dialect) in the framework of the approaches proposed in Zwicky and Pullum (1983), Kalavens (1982) and Shaghghi (1996). The Gilaki language is one of the languages of the Caspian Sea, belonging to the northwestern Iranian languages (Rezai Baghbidi, 2001, p. 4). Despite the fact that there have been certain research on Gilaki language and its dialects such as Christensen (1995) and Rastorgueva, et al. (2016) who have examined the bound morphemes, still scant attention has been paid to the study of clitics of the Gilki language employing phonological, morphological, and syntactic tests.

Materials and methods

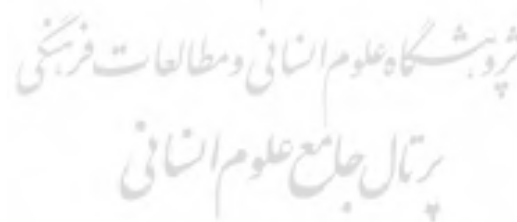
The objective of this research is to identify, describe and analyze the clitics in Gilaki. In doing so, the data are collected using the linguistic intuition of one of the authors and a number of existing written sources. Then, we describe and analyze the clitics employing phonological, morphological (dependency, blocking affixation, distribution, accidental gap) and syntactic (ellipsis under identity rule, movement rule) tests. In addition, we attempt to distinguish all identified clitics from words and affixes.

Discussion of the results and conclusion

Having applied phonological, morphological, and syntactic tests, we can conclude that there are 11 clitics in Gilaki language (Eshkevarat dialect), of which 9 clitics are special and 2 of them are simple ones. As all these clitics are attached to the end of the base, they are regarded as enclitics. All the identified clitics are dependent elements and therefore, they are different from words. In addition, these bound elements are all attached to the end of phrases rather than words, that is to say, they can be distinguished from affixes.

Employing tests including distribution, accidental gap, and ellipsis under identity, we argued that the clitics of Eshkevarat Gilaki can be attached to bases belonging to different syntactic categories and there is no accidental gap in attaching the clitics to the hosts. Besides, some clitics can be elided under ellipsis under identity.

Eshkevarat Gilaki basically lacks a writing system, therefore most of the clitics do not have a fully-fledged counterpart. It is worth noting that the results of this research cannot be generalized to other dialect of Gilaki because according to the literature on Gilaki, Gilaki dialects exhibit phonological, morphological, and syntactic differences. The findings of this research can be used in the typology of the clitics of Iranian and similar languages. Investigating the historical changes of these clitics can be one of the interesting topics for future research.

مقاله پژوهشی

واژه‌بست‌ها در زبان گیلکی: رویکردی رده‌شناختی

* حکیمه پورجمال قویجاق ^{iD}

** منصور شعبانی ^{iD}

*** سیدمیثاق حبیب‌زاده

چکیده

واژه‌بست‌ها تکواژهای مقیدی هستند که از نظر نحوی واژه‌اند؛ اما از نظر ساختواژی به یک واژه وابسته‌اند و با آن، نوعی واحد ساختواژی تشکیل می‌دهند. هدف از انجام این پژوهش، توصیف و تحلیل واژه‌بست‌های زبان گیلکی (گوش گیلکی اشکورات) با بهره‌گیری از آزمون‌های مطرح شده در پیشینه مطالعات، است. نخست، داده‌ها از طریق شمّ زبانی یکی از نگارندگان و همچنین با رجوع به برخی از منابع مکتوب گردآوری شده و سپس، تمام تکواژهای وابسته با اعمال آزمون‌های آوایی، صرفی و نحوی بررسی شده‌اند. براساس رویکرد کلاونس (1982)، می‌توان گفت که همه واژه‌بست‌ها در گیلکی اشکورات بعد از پایه به کار می‌روند و از این رو، همگی پی‌بست هستند. در گیلکی اشکورات ۱۱ واژه‌بست وجود دارد که از این میان ۹ مورد، واژه‌بست ویژه و ۲ مورد واژه‌بست ساده به شمار می‌روند. شایان توجه است که به نظر می‌رسد واژه‌بست‌های زبان گیلکی عمدتاً فاقد تکیه هستند.

کلید واژه‌ها: تکواژ وابسته، پی‌بست، واژه‌بست ویژه، واژه‌بست ساده، گیلکی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

hakimeh_pourjamal@gums.ac.ir

mshabani@guilan.ac.ir

misaghzh@gmail.com

*استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران

**دانشیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران (نویسنده مسئول)

***دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران

2322-3413 © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/jrl.2024.136755.1722>

۱. مقدمه

زبان‌ها یا گویش‌های ایرانی نو به دو دسته شرقی و غربی تقسیم می‌شوند. دسته غربی نیز خود، به دو دسته شمال‌غربی و جنوب‌غربی تقسیم می‌شود. گونه گیلکی، یکی از گویش‌های حاشیه دریای خزر است که در زمره زبان‌های ایرانی شمال‌غربی قرار می‌گیرد. از دیگر گویش‌های خزری می‌توان مازندرانی، تالشی، تاتی و سمنانی را نام برد (رضایی باغی‌پدی، ۱۳۸۰: ۴).

در بین گونه‌های مختلف زبان گیلکی تفاوت‌هایی آوایی، واژگانی و دستوری نیز وجود دارد. در پیشینه مطالعات زبان گیلکی مشاهده می‌شود که پژوهشگران برای این زبان سه تا پنج گونه قائل شده‌اند که عبارتند از:

الف) گیلکی شهر رشت

ب) گیلکی مرکز و غرب گیلان (بیه پس)

ج) گیلکی شرق گیلان (بیه پیش) با مرکزیت لاهیجان

د) گالشی (بیه پیش): محل رواج آن، کوهستان‌های شرقی رودبار، تمام منطقه دیلمان، اشکورات و املش، تا نزدیک تنکابن است.

ه) گیلکی رودبار

قرار دادن گویش‌های رایج در بین کوهستان‌های شرقی رودبار، تمام منطقه دیلمان، اشکورات و املش در یک گروه دارای اشکال‌های اساسی است، چرا که گویش‌های رایج این مناطق دارای تفاوت‌های بارز آوایی، واژگانی و دستوری هستند. برای مثال واکه‌های /y/ (واکه پیشین، افراشته و گرد) و /ø/ (واکه پیشین، میانی و گرد) که به ترتیب در واژه‌های /tyl/ (گیل) و /zørdʒe/ (زرچوبه) به کار رفته‌اند از واکه‌های پرکاربرد گویش گیلکی اشکورات محسوب می‌شوند و به نظر می‌رسد که سایر گویش‌های گیلکی فاقد آن هستند و پژوهشگران این زبان نیز هیچ اشاره‌ای به وجود این نوع آواها نداشته‌اند. در حوزه‌های صرف و نحو نیز تفاوت‌هایی وجود دارد (برای اطلاعات بیشتر نک. شعبانی، ۱۳۹۳)

به عقیده شعبانی (۱۳۹۹)، زبان گیلکی دارای گویش‌های مختلفی است و همان‌طور که پیشتر گفته شد بین این گویش‌ها تفاوت‌های بارز آوایی، واژگانی و دستوری وجود دارد. در این پژوهش، گویش گیلکی اشکورات برای بررسی انتخاب شده است و نگارندگان درصد آن هستند که واژه‌بست‌های این گونه زبانی را توصیف و تحلیل کنند. گیلکی اشکورات در برخی از مناطق شهرستان رودسر و املش رایج است. ساکنان بخش رحیم آباد (شامل چهار دهستان) از توابع شهرستان رودسر و دهستان‌های سمام و کجید از بخش رانکوه از توابع شهرستان املش به این گونه گیلکی تکلم می‌کنند. می‌توان گفت که گویش گیلکی با احتساب مردمی که از مناطق اشکورات مهاجرت کرده‌اند حدود سی هزار نفر گویشور دارد. شایان توجه است که جمعیت منطقه اشکورات به سبب کمبود امکانات مختلف رو به کاهش است و متأسفانه این گونه زبانی نیز همانند سایر گویش‌ها و زبان‌های ایرانی در معرض خطر است (شعبانی، ۱۳۹۳).

هدف از انجام این پژوهش، توصیف و تحلیل واژه‌بست‌های گیلکی اشکورات در چارچوب رویکردهای پیشین مانند **زوییکی و پولوم**^۱ (۱۹۸۳) **کلاونس**^۲ (۱۹۸۲) و **شقاقی** (۱۳۷۴) است. داده‌ها از طریق شم زبانی یکی از نگارندگان و همچنین با رجوع به برخی از منابع مکتوب گردآوری شده است. تمام تکواژهای وابسته با اعمال آزمون‌های آوایی، صرفی و نحوی بررسی می‌شوند.

در همین راستا، نخست در بخش (۲) به پیشینه و چارچوب نظری پژوهش می‌پردازیم. پس از آن، در بخش (۳) آزمون‌های آوایی، صرفی و نحوی که در شناسایی و توصیف واژه‌بست‌ها نقش دارند، معرفی می‌شوند. سپس، در بخش (۴) با توسل به رویکردهای پیشین به توصیف و تحلیل واژه‌بست‌های گیلکی اشکورات می‌پردازیم. بخش پایانی این مقاله نیز به نتیجه‌گیری اختصاص دارد.

^۱Zwicky and Pullum

^۲Kalavens

۲. پیشینه و چارچوب نظری پژوهش

واژه‌بست‌ها تکواژهای مقیدی هستند که فاقد استقلال آوایی هستند و از نظر ساختواژی به واژه‌ای که به آن متصل می‌شوند، وابسته‌اند و با آن، نوعی واحد ساختواژی تشکیل می‌دهند. به مثال زیر در زبان فارسی دقت کنید.

(۱) علی کتاب خرید.

در جمله (۱)، تکواژ وابسته «-o» که به واژه «کتاب» متصل شده است نمونه‌ای است از یک واژه‌بست. این عناصر ضرورتاً باید به یک واژه متصل شوند؛ زیرا دارای استقلال آوایی نیستند. واژه‌بست‌ها از برخی جهات شبیه واژه هستند و از برخی جهات دیگر شبیه وندها. از این رو، در مطالعات پیشین معیارهایی برای تفکیک واژه‌بست از واژه و ونده مطرح شده است.

واژه‌بست‌ها از نظر نحوی واژه‌اند؛ اما از نظر ساختواژی به واژه مجاور (به‌ویژه واژه ماقبل) وابسته‌اند (Zwicky, 1994). واژه‌بست‌ها که اساساً از نظر تحلیلی مشکل‌ساز هستند، تکواژهایی هستند که نه کاملاً مستقلند، نه می‌توان آنها را جزء وندها برشمرد (شقایق، ۱۳۸۶: ۷۳). به عقیده کاتامبا^۱ (1993:245)، واژه‌بست‌ها جزء تکواژهای مقید به شمار می‌روند و به واژه‌های مستقل (که میزبان^۲ به حساب می‌آیند) متصل می‌شوند. اگر واژه‌بست به ابتدای میزبان متصل شود «پیش‌بست»^۳ و اگر به انتهای آن متصل شود «پی‌بست»^۴ به شمار می‌رود.

واژه‌بست‌ها عناصری هستند که دارای برخی از مشخصه‌های واژه‌های مستقل‌اند؛ اما معمولاً استقلالی را که یک واژه داراست ندارند؛ به‌ویژه، این عناصر نمی‌توانند به‌طور مستقل ظاهر شوند، بلکه باید از نظر آوایی به یک میزبان متصل شوند. واژه‌بست‌ها نوعاً واژه‌های دستوری هستند، مانند ضمائر و فعل‌های کمکی و از نظر تاریخی، عموماً از واژه‌های کامل نشأت می‌گیرند و نهایتاً به صورت وندهای تصریفی درمی‌آیند. (Spencer, 1991: 351-352؛ مفیدی، ۱۳۸۶).

زوئیکی و پولوم (1983) معیارهایی را مطرح می‌کنند که از طریق آن‌ها می‌توان تفاوت میان واژه‌بست و تکواژهای تصریفی را دریافت. برخی از این معیارها عبارتند از:

۱. واژه‌بست‌ها در مقایسه با وندهای تصریفی از محدودیت به مراتب پایین‌تری در انتخاب میزبان برخوردار هستند. برای مثال، پسوند نشانه صفت برتر همیشه به پایه‌ای از مقوله صفت متصل می‌شود؛ اما واژه‌بست را می‌توان به عناصر متفاوتی افزود (شقایق، ۱۳۷۴).

(۲) حسن دکنه.

(۳) حسن منظمه.

(۴) جلسه صبحه.

در مثال‌های ۲ تا ۴، واژه‌بست «-ه» به ترتیب به اسم، صفت و قید متصل شده است.

۲. واژه‌بست‌ها به هر واژه‌ای که از ویژگی‌های نحوی و واجی برخوردار باشند، افزوده می‌شوند. در مقابل، در حوزه وندها افزایش همواره خلأهایی مشاهده می‌شود. برای مثال، با افزودن وندها در انگلیسی بیشتر اسم‌های قابل شمارش به اسم جمع تبدیل می‌شوند؛ اما اسم‌هایی مانند deer, sheep و غیره از این طریق جمع بسته نمی‌شوند.

۳. همان‌طور که مثال زیر نشان می‌دهد ممکن است چندین واژه‌بست به یک میزبان متصل شوند؛ اما این ویژگی برای تکواژهای تصریفی صادق نیست.

(5) I'd've-ing brought some for you, if I'd known.

(۵)

علاوه بر این موارد، واژه‌بست‌ها دارای رفتار تابعیت دوگانه^۵ هستند که طبق آن واژه‌بست از نظر ساختاری متعلق به یک سازه است؛ اما

¹Katamba

²host

³proclitic

⁴enclitic

⁵Dual citizenship

از نظر واجی به سازه‌های دیگر تعلق دارد (Katamba, 1993). در مثال زیر «S» به «John» متصل شده است؛ اما به لحاظ ساختاری به سازه بعدی تعلق دارد.

(6) John's working hard.

یکی دیگر از ویژگی‌های واژه‌بست‌ها که در بعضی زبان‌ها از جمله زبان فارسی به چشم می‌خورد، دوگانه‌سازی واژه‌بست^۱ است، بدین معنی که مرجع واژه‌بست در جمله حضور دارد؛ به بیانی دیگر، واژه‌بست یک عنصر نحوی دیگر را در جمله دوگانه می‌کند. برای مثال، در جمله (۷)، عناصری که زیرشان خط کشیده شده است به یک مصداق واحد در جهان بیرون اشاره می‌کنند. «ماشین» مرجع واژه‌بست «ش» است.

(۷) من ماشین رو خریدمش.

به عقیده کلاونس (1982, 1985)، آنچه واژه‌بست‌ها را از واژه ووند متمایز می‌کند این است که چارچوب زیرمقوله‌ای واژه‌بست‌ها مشخص می‌کند که این عناصر به لحاظ نحوی به یک گروه متصل می‌شوند. این گروه، قلمرو^۲ واژه‌بست نامیده می‌شود. برخلاف واژه‌بست‌ها، وندها در سطح واژه به یک میزبان متصل می‌شوند؛ یعنی میزبان آن‌ها باید یک واژه یا ستاک باشد.

از منظر توزیع واژه‌بست و صورت کامل آن، می‌توان واژه‌بست‌ها را به دو گروه تقسیم‌بندی کرد:

(۱) واژه‌بست ساده: این نوع واژه‌بست از نظر نحوی توزیعی همسان و برابر با گونه کامل خود دارد و ارتباط معنایی و آوایی آن با گونه کامل، روشن و شفاف است. برای مثال، در جمله زیر پیواژه «را» به واژه قبل یعنی مفعول پی‌بست می‌شود.

(۸) اون مداد بدنه به من.

(۲) واژه‌بست ویژه: این نوع واژه‌بست یا صورت کامل و غیروابسته ندارد و یا توزیع صورت وابسته منطبق بر صورت کامل نیست. در زبان فارسی «ئی» نکره و ضمائر پیوسته، واژه‌بست ویژه محسوب می‌شوند. «ئی» نکره صورت کامل ندارد و توزیع ضمیر پیوسته منطبق بر صورت کامل خود نیست و گاه در توزیع تکمیلی با یکدیگرند (شقایق، ۱۳۷۴: ۱۴۵؛ Spencer 1991: 376; Zwicky, 1977). (Cited in)

پس از معرفی و شرح ویژگی‌های واژه‌بست‌ها، اکنون به پیشینه پژوهش مرتبط با آن در زبان گیلکی و فارسی می‌پردازیم. تاکنون پژوهش مستقلی درباره واژه‌بست‌های زبان گیلکی (گوش اشکورات) انجام نشده است. با این وجود، با رجوع به پژوهش‌های انجام‌شده درباره گیلکی رشت می‌توان پی برد که در برخی از این منابع عناصر وابسته‌ای که رفتاری شبیه واژه‌بست‌ها دارند، توصیف شده‌اند. در این بخش، به مرور دو مورد پرستاد می‌پردازیم. کریستن سن (۱۳۷۴) و راستار گویو و همکاران (۱۳۹۵) در کتاب‌های خود پیرامون زبان گیلکی (گوش رشت) بدون اختصاص بخشی به مبحث واژه‌بست‌ها، به توصیف صرف (اسم، صفت، فعل، قید و حرف اضافه) و نحو زبان گیلکی پرداخته و توصیف‌های نسبتاً خوبی نیز از عناصری مانند اضافه، نشانه‌های معرفه و نکره، نشانگرهای حالت، انواع ضمائر، پیش‌اضافه‌ها و پس‌اضافه‌ها و حروف ربط به دست داده‌اند. اما در هیچ یک از موارد، نویسندگان تلاش نکرده‌اند ماهیت این عناصر را با به‌کارگیری آزمون‌های خاصی که در بخش بعدی به شرح آن‌ها خواهیم پرداخت، توصیف و تحلیل کنند. در این مقاله، با بهره‌گیری از انواع آزمون‌های آوایی، واژگانی و نحوی نشان خواهیم داد که برخی از این عناصر واژه‌بست به شمار می‌روند. یافته‌های این مقاله می‌تواند به شناخت بیشتر عناصر وابسته در زبان گیلکی کمک کند.

پیرامون واژه‌بست‌های زبان فارسی نیز مطالعات متعددی صورت گرفته است که در این بخش به مرور چند نمونه که مرتبط با موضوع این پژوهش هستند، می‌پردازیم. شقایق (۱۳۷۴) با بهره‌گیری از آزمون‌های آوایی، صرفی و نحوی به توصیف واژه‌بست‌های زبان فارسی و تفکیک آن‌ها از وندها و واژه‌ها می‌پردازد. در این مقاله ۳ واژه‌بست ساده و ۶ واژه‌بست ویژه شناسایی شدند و همگی پی‌بست هستند.

¹Clitic doubling

²domain

³Simple clitic

⁴Special clitic

صراحی و علی‌نژاد (۱۳۹۲) با توسل به رویکرد رده‌شناختی آبخن‌والد^۱ (۲۰۰۳) نشان می‌دهند که ضمائر متصل شخصی، نشانه عطف /-o/، نشانه اضافه و صورت‌های فعل ربط همگی واژبست به حساب می‌آیند. کوکی سیوکی و همکاران (۱۴۰۰) به میزان متعارف بودگی واژه-بست‌های زبان فارسی مانند نشانه مفعولی، حرف ربط پی‌بستی، نشانه افزایشگر، پی‌بست‌های ضمیری، افعال پی‌بستی، یای نکره، یای تخصیص نکره، کسره اضافه، نشانه تأکید و نشانه معرفه پرداخته‌اند. نتایج پژوهش مؤید گرایش نظام واژبستی زبان فارسی به نمونه متعارف این نظام در میان زبان‌های دنیا است. نغزگوی کهن (۱۳۸۹) در پژوهش جالبی نشان می‌دهد که اجزاء فعلی می-، ب- و ن- شناسه‌های فعلی در طول تاریخ با از دست دادن بعضی از ویژگی‌های خود از واژه‌بست به وند تصریفی تبدیل شده‌اند. رفتار این اجزای زبانی در روند تبدیل به وندهای تصریفی یکسان نبوده و بعضی (مانند شناسه‌های فعلی) هنوز به وندهای تصریفی تمام‌عیار تبدیل نشده‌اند. پیرامون واژبست‌های ضمیری زبان فارسی و تحول تاریخی آن‌ها نیز پژوهش‌های ارزشمندی انجام شده است که در این میان می‌توان به راسخ‌مهند (۱۳۸۹)، مفیدی (۱۳۸۶) و مزینانی و شریفی (۱۳۹۴) اشاره کرد. از آنجا که پی‌بست‌های ضمیری زبان فارسی در گیلکی اشکورات کاربرد ندارند به مرور جزئیات این مطالعات نمی‌پردازیم. هدف از انجام این مقاله شناسایی، توصیف و تحلیل واژه‌بست‌های زبان گیلکی (گوش اشکورات) با توسل به آزمون‌های آوایی، صرفی و نحوی است.

۳. آزمون‌های آوایی، صرفی و نحوی در شناسایی واژه‌بست‌ها

این بخش به معرفی انواع آزمون‌های آوایی، صرفی و نحوی که در شناسایی و توصیف واژه‌بست‌ها نقش دارند اختصاص دارد. می‌توان از این آزمون‌ها برای تفکیک واژه‌بست از واژه و وند بهره گرفت. در بخش بعدی، با اعمال این آزمون‌ها به توصیف و تحلیل واژه‌بست‌های گیلکی اشکورات می‌پردازیم.

۳-۱. آزمون آوایی

به عقیده شقاقی (۱۳۷۴)، واژه‌بست از نظر تکیه متکی به عنصر دیگری است؛ اما واژه از نظر تکیه دارای استقلال است، بدین معنی که عنصر فاقد تکیه احتمالاً یک واژه‌بست به شمار می‌رود؛ اما عنصر حامل تکیه در گروه یا جمله یک واژه است. مقولات دستوری متفاوت الگوی تکیه متفاوتی دارند. به عنوان مثال، مقوله اسم در گیلکی اشکورات تکیه پایانی دارد. در کلمه «dərvaʒə» به معنی «دروازه» تکیه روی واکه هجای پایانی است. افزودن وندهای اشتقاقی و تصریفی اغلب موجب تغییر جایگاه تکیه می‌شود؛ اما افزودن واژه‌بست تغییری در تکیه کلمه پایه ایجاد نمی‌کند. به عنوان مثال، واکه /-i/ در کلمه «adəmi» (به مفهوم نکره) فاقد تکیه است. هجای دوم این واژه (واکه /ə/) تکیه‌بر است.^۲ اما در کلمه «piltər» به معنی «بزرگ‌تر» هجای آخر تکیه‌بر است. به بیان دیگر، وند تصریفی دارای تکیه است و این تکیه روی واکه /ə/ قرار دارد. شایان توجه است که در موارد معدودی واژه‌بست دارای تکیه است. برای مثال، به نظر می‌رسد در جمله زیر پی‌بست /-ə/ «اضافه مقلوب»^۳ در گیلکی اشکورات دارای تکیه است (Kahnemuyipour et al. 2024).

(9)surx-ə	gul
red-REZ ⁴	flower
	«گل سرخ»

از این آزمون برای تفکیک واژبست از وند تصریفی یا اشتقاقی استفاده می‌شود.

^۱Aikhenvald

^۲ یادداشت سردبیر: واکه شوا یک واکه کوتاه است و از نظر آوایی حداقل در زبان انگلیسی هیچوقت تکیه نمی‌پذیرد. بنابراین نکات زیر احتیاج به بررسی آکوستیکی دارد: ۱- این که آیا در گیلکی این واکه شوا است یا نه و ۲- این که ممکن است مانند فارسی هجای ماقبل واژه بست دیر کرد قله زیروبمی داشته باشد که به لحاظ شنیداری تکیه به هجای دارای واژه بست اختصاص داده می‌شود.

^۳ Reverse Ezafe

^۴ صورت کوتاه شده Reverse Ezafe

۳-۲-۱ آزمون ساختواژی

همان‌طور که پیش‌تر گفته شد واژبست‌ها هم به واژه‌ها شباهت دارند و هم به وندهای تصریفی. برای تفکیک این سه گروه می‌توان از چهار آزمون ساختواژیِ موسوم به وابستگی، جلوگیری از وندافزایی، توزیع و خلاء انتقایی بهره گرفت.

۳-۲-۱ وابستگی

از آزمون وابستگی برای تفکیک واژه از واژبست بهره گرفته می‌شود. وندها عناصر وابسته و واژه‌ها عناصر آزاد زبان هستند. واژه‌بست‌ها نیز وابسته‌اند و به تنهایی در ساخت به کار نمی‌روند (شقایق، ۱۳۷۴). برای مثال، استفاده از نشانه تأکید «a» در جمله زیر وابسته به فعل است و کاربرد آن به تنهایی موجب نادستوری شدن جمله‌ی (۱۰) می‌شود.

(10) kitav hagit-i-ja
book take-PST-2SG-EMPH

«کتاب گرفته است آ»

۳-۲-۲ جلوگیری از وندافزایی

برخی از وندهای تصریفی اجازه نمی‌دهند وند جدیدی به پایه متصل شود. واژه‌بست نیز مانع از وندافزایی می‌شود. چنانچه به واژه «bidʒar» به معنی «شالیزار» پسوند جمع «ən» را بیفزاییم دیگر نمی‌توان پسوند اشتقاقی «kar» را به آن افزود؛ اما می‌توان به کلمه «bidʒar» نخست پسوند اشتقاقی «kar» و سپس پسوند جمع «-ən» را اضافه کرد و کلمه «bidʒarkarən» را ساخت. همه وندهای تصریفی قادر به جلوگیری از وندافزایی مجدد نیستند و این ویژگی را نمی‌توان با قاعده‌ای عام توصیف کرد (شقایق، ۱۳۷۴). به‌عنوان مثال، با افزودن پسوند تصریفی «-tər» یا نشانه صفت برتر به صفت «barik» کلمه «bariktər» ساخته می‌شود. حال اگر «bariktər» به جای اسم به کار رود، می‌توان پسوند نشانه جمع «-ən» را به آن افزود، مانند «bariktərən». هرگاه واژه‌بست به پایه متصل شود دیگر نمی‌توان به مجموعه (پایه+واژه‌بست) هیچ نوع وند صرفی را اضافه کرد. گاه اتصال واژه‌بست مانع از افزودن واژه‌بست‌های دیگر نیز می‌شود. از این آزمون برای تمیز وندهای اشتقاقی از واژه‌بست‌ها و وندهای تصریفی استفاده می‌شود (شقایق، ۱۳۷۴).

۳-۲-۳ توزیع

واژه‌بست در گزینش واژه پایه از محدودیت کمتری برخوردار است، درحالی‌که وند فقط به پایه‌های خاصی متصل می‌شود (شقایق، ۱۳۷۴). برای مثال، /-i/ لیاقت همیشه به پایه‌ای از مقوله اسم (مصدر) متصل می‌شود؛ اما واژه‌بست را می‌توان به عناصر متفاوتی اضافه کرد.

(11) mi pe:r nədʒar-ə
my father carpenter-is

«پدر من نجار است.»

(12) ame hamsajə vətʃə mandis-ə
our neighbor's boy engineer-is

«پسر همسایه ما مهندس است.»

(13) un-ə laku arusi dʒomə ʃav-ə
his-REZ daughter wedding friday night-is

«عروسی دختر او شب جمعه است.»

در جملات (۱۱-۱۳) پی‌بست /-ə/ که صورت کوتاه‌شده فعل «hisə» «است» می‌باشد، به ترتیب به مقوله‌های اسم، صفت و قید متصل شده است. از این آزمون برای تفکیک وندهای اشتقاقی و تصریفی از واژه‌بست بهره گرفته می‌شود.

۴-۲-۳ خلافتفاقی

می‌توان اذعان کرد که واژه بست در تمامی جایگاه‌هایی که نحو تعیین کند به کار می‌رود و در ترکیب (واژه+ واژه‌بست) خلاء اتفاقی مشاهده نمی‌شود؛ اما در ترکیب (واژه+وند) چنین خلأهایی یافت شوند (شقایق، ۱۳۷۴). به‌عنوان مثال، در گیلکی اشکورات پیشوند /nə-/ برای ساختن مفهوم سلب دارندگی به ستاک افزوده می‌شود و واژه‌هایی همچون «nədar» یعنی «تهیدست» و «noxor» به معنی «کم‌خوراک» می‌سازد؛ اما کلماتی همچون «məzən» یا «noxon» در گیلکی اشکورات کاربرد ندارند. از این آزمون برای تمایز گذاردن بین واژه‌بست و وندها استفاده می‌شود.

۳-۳ آزمون نحوی

قواعد نحوی بر سازه‌ها و عناصر تشکیل‌دهنده گروه‌ها و جملات عمل می‌کنند. قواعد نحوی از قبیل حرکت و حذف به قرینه، بر ترکیب (واژه+واژه‌بست) مانند ترکیب (واژه+واژه) عمل می‌کنند.

۳-۳-۱ قاعده حذف به قرینه

به عقیده شقایق (۱۳۷۴) و زوئیکی و پولوم (۱۹۸۳) قاعده حذف به قرینه بر بخشی از واژه عمل نمی‌کند و کل یک کلمه را می‌تواند حذف کند. به‌عنوان مثال، قاعده حذف به قرینه در جمله (۱۴) کلمه «Gəza» را از جمله «Gəza» دوم و در جمله (۱۵) یکی از دو تکواژ وابسته «-ə» به معنی «را» را حذف کرده است.

(14) ti	bərar	Gəza	bəjard	ammə	no-xord
your	brother	food	buy-PST-3SG	but	Neg-eat-PST-3SG

«برادر تو غذا آورد ولی نخورد»

(15) pirhən-o	fəlvar-ə	bəjar
shirt-and	pants-Acc	bring-2SG

«پیراهن و شلوار را بیاور»

به بیان دیگر جمله (۱۴) یک جمله مرکب همپایه محسوب می‌شود که «Gəza» در جمله دوم به قرینه حذف شده است. در جمله (۱۵) نیز واژه‌بست «-ə» به معنی «را» در واژه «pirhən» به قرینه حذف شده است؛ زیرا «pirhən o fəlvar» با همدیگر ترکیب شده‌اند و واژه‌بست /-ə/ فقط به اسم دوم (əlvər) اضافه شده است و در واژه «pirhən» به قرینه حذف شده است. شایان توجه است که حذف به قرینه پسوند تصریفی و اشتقاقی مردود است، همان‌طور که در مثال‌های زیر به ترتیب مشاهده می‌شود.

(16) *i	otaG	kotfiktər-o	təmiz-ə
this	room	smaller-and	clean-is

«این اتاق کوچک‌تر و تمیز است.»

(17) mi	xaxur-ə	mərkə	tamirkar-o bərgkar-ə/ *tamirkar- o bərg-ə
my	sister-REZ	husband	repairman-and electrician-is

«شوهر خواهر من تعمیرکار و برق‌کار است»

در مثال (۱۶) حذف به قرینه وند تصریفی «(əz)» و در مثال (۱۷) حذف به قرینه وند اشتقاقی «kar» به نادرستی شدن عبارات منجر شده است. داده‌های این بخش نشان می‌دهند که حذف به قرینه بر (واژه+ واژه‌بست) و (واژه+واژه) عمل می‌کند؛ اما درباره وند اشتقاقی و تصریفی کاربرد ندارد. با توسل به این آزمون می‌توان واژه‌بست را از وند متمایز ساخت (شفاق، ۱۳۷۴).

۳-۳-۲. قاعده حرکت

بخشی از یک کلمه تحت تأثیر قاعده حرکت قرار نمی‌گیرد، بلکه کل کلمه به واسطه قاعده حرکت در جمله جابه‌جا می‌شود. شفاق (۱۳۷۴: ۱۴۹-۱۵۰) اظهار می‌دارد که وقتی قاعده حرکت بتواند یکی از دو بخش یک ترکیب X+Y را بدون دیگری حرکت دهد، با واژه سر و کار داریم. وی (۱۳۷۴: ۱۴۹-۱۵۰) معتقد است در جمله‌های (۱۸) و (۱۹) زبان فارسی، کلمه «خانه» در جمله جابه‌جا شده است و جمله‌های حاصل، دستوری هستند؛ اما جمله‌های (۲۰) و (۲۱) پس از جابه‌جایی تکواژ وابسته، غیر دستوری شده‌اند.

(۱۸) در خانه بسته است ← خانه درش بسته است.

(۱۹) علی خانه رفت ← علی رفت خانه

(۲۰) کتابت اینجاست ← *کتاب اینجاست.

(۲۱) کتاب‌ها اینجاست. ← *کتاب اینجاست‌ها.

به همین منوال، همان‌طور که مثال‌های زیر نشان می‌دهند امکان حرکت واژه در گیلکی اشکورات وجود دارد؛ اما حرکت واژه‌بست مجاز نیست.

(22) mohsin	xonə	hagit →	mohsin	Hagit	xonə
Mohsen	house	take-PST-3SG	Mohsen	take-PST-3SG	house

«محسن خانه گرفت/ محسن گرفت خونه.»

(23) kitav-ə	behe-m →	*kitav	behe-m-ə
book-ACC	buy-PST-1SG	Book	buy-PST-1SG-ACC

«کتاب را خریدم.»

در جمله (۲۲) قاعده حرکت جایگاه فعل و مفعول را که دو واژه جداگانه به شمار می‌روند، جابه‌جا کرده است. ولی جمله حاصل کماکان دستوری است؛ اما در جمله (۲۳) قاعده حرکت واژه‌بست «-ə»، به معنی «را»، را حرکت داده است؛ اما جمله حاصل نادرستی شده است. از آزمون حرکت می‌توان برای متمایز ساختن واژه‌بست از واژه بهره گرفت.

۴. واژه‌بست‌های گیلکی اشکورات

در این بخش با توسل به آزمون‌هایی که در بخش پیشین معرفی کردیم به شناسایی، توصیف و تحلیل واژه‌بست‌های گیلکی اشکورات می‌پردازیم و نشان خواهیم داد که گیلکی اشکورات دارای ۱۱ واژه‌بست است که از این میان، ۹ واژه‌بست ویژه و ۲ واژه‌بست ساده به شمار می‌روند. از آنجا که تمام واژه‌بست‌های شناسایی شده بعد از پایه به کار می‌روند، پی‌بست به حساب می‌آیند. شایان توجه است که شفاق (۱۳۷۴) از همین آزمون‌ها برای بررسی و طبقه‌بندی تکواژهای وابسته زبان فارسی بهره گرفته است.

۴-۱ پی‌بست ویژه /a/

واژه‌بست /a/ در گیلکی اشکورات برای تأکید روی عمل به کار می‌رود؛ بنابراین، می‌توان اذعان کرد که /a/ علاوه بر واژه‌بست بودن یک نقش نمای گفتمانی نیز به شمار می‌رود. جمله زیر را در نظر بگیرید:

(24) ba	kəse	nə-gi-ja
should	somone	Neg-say-2SG-Emph

«باید به کسی نگوی آ»

این واژه‌بست یک واژه‌بست ویژه محسوب می‌شود؛ زیرا صورت کامل و غیروابسته ندارد. همچنین، این واژه‌بست به انتهای فعل متصل می‌شود؛ از این رو، از منظر جهت اتصال یک پی‌بست به شمار می‌رود. از منظر آزمون وابستگی، می‌توان گفت که این عنصر بدون اتصال به فعل نمی‌تواند در جمله به کار رود؛ بنابراین، از واژه متفاوت است. همچنین، با توسل به آزمون خلأ اتفاقی می‌توان این عنصر را از وند متمایز ساخت. این عنصر به تمامی افعال می‌تواند متصل شود و معنای تأکید را القا کند، در صورتی که این ویژگی برای ونداها صدق نمی‌کند. بنابراین، در ترکیب فعل و این پی‌بست خلأ اتفاقی مشاهده نمی‌شود.

یکی از مباحث بحث‌انگیز در مورد واژه‌بست‌ها رابطه این عناصر با تکیه است. به عقیده اسپنسر و لویس^۱ (2012:105)، واژه‌بست‌ها عمدتاً به طور ذاتی فاقد تکیه هستند و از این رو به یک میزبانی که دارای جایگاه تکیه است متصل می‌شوند. به بیانی دیگر، واژه‌بست‌ها عمدتاً هیچ تغییری در الگوی تکیه میزبان خود ایجاد نمی‌کنند. با وجود این، اسپنسر و لویس (2012:84-90) با طرح شواهدی گوناگون از زبان‌های مختلف دو گروه از واژه‌بست‌ها را از هم متمایز می‌سازند: الف) واژه‌بست‌هایی که با اتصال به میزبان خود بخشی از واژه واجی به حساب نمی‌آیند و در خارج از نظام تکیه واژه میزبان قرار می‌گیرند، ب) واژه‌بست‌هایی که با اتصال به میزبان خود تغییری در جایگاه تکیه در میزبان ایجاد می‌کنند و در واقع در قلمروی تکیه قرار می‌گیرند. در بررسی واژه‌بست‌های گیلکی نیز می‌توان به مسأله تکیه پرداخت. پی‌بست ویژه /a/ پس از متصل شدن به میزبان، تکیه را جذب نمی‌کند. به بیانی دیگر، پس از اتصال این پی‌بست جایگاه تکیه از پیشوند نفی به این عنصر تأکیدی تغییر نمی‌کند. کهنمویی پور (2003) نشان می‌دهد که تکیه در زبان فارسی در سطح واژه راست‌رو، و در سطح گروه چپ‌رو است. به نظر می‌رسد که زبان گیلکی نیز از الگوهای تکیه یکسانی تبعیت می‌کند. از این رو، در مثال فوق جایگاه تکیه پیش از افزوده شدن پی‌بست ویژه /a/ به فعل روی پیشوند نفی، که سمت چپ‌ترین عنصر گروه محسوب می‌شود، قرار دارد و اتصال این واژه‌بست نیز جایگاه تکیه را تغییر نمی‌دهد.

۲-۴ پی‌بست ویژه /-əm/

واژه‌بست /-əm/ به معنی «هم» در گیلک‌اشکورات، نقش‌های متنوعی دارد. این واژه‌بست به آخرین واژه گروه قبل از خود متصل می‌شود. این واژه‌بست در گیلکی اشکورات، واژه‌بست ویژه به شمار می‌رود؛ زیرا صورت کامل غیروابسته ندارد. به نمونه زیر توجه کنید:

(25) amər-əm ism bənvift-im
we-too name write-PST-1PL

«ما هم اسم نوشته‌ایم (نام‌نویسی کرده‌ایم).»

در جمله (۲۵) پی‌بست /-əm/ به واژه قبل از خود متصل شده است و از منظر جهت اتصال یک پی‌بست به شمار می‌رود. با استفاده از آزمون توزیع می‌توان نشان داد که این عنصر یک واژه‌بست به شمار می‌رود و وند نیست؛ از این جهت که آن را به می‌توان به پایه‌های مختلف از مقولات نحوی گوناگون مانند اسم (مثال ۲۵) بالا، فعل (مثال ۲۶) و صفت (مثال ۲۷) اضافه کرد. بدیهی است که این ویژگی درباره ونداها صدق نمی‌کند.

(26) beʃ-im-əm bed-im-əm
went-1PL-too see-PST-1PL-too

«هم رفتیم و هم دیدیم.»

(27) bikar-əm his-ən
unemployed-too are-3PL

«بیکار هم هستند.»

¹ Spencer and Luis

این واژه‌بست نیز همانند واژه‌بست تأکیدی تغییری در جایگاه تکیه در میزبان ایجاد نمی‌کند و از این منظر خنثی است. شایان توجه است که این واژه‌بست معادل کلمه «هم» در زبان فارسی معاصر است. می‌توان اذعان کرد که پی‌بست /-əm/ بر خلاف معادل خود (هم) در زبان فارسی یک واژه‌بست ویژه در به شمار می‌رود؛ زیرا فاقد صورت کامل است.

۳-۴ پی‌بست ویژه /aj/

واژه‌بست نکره‌ساز /aj/ یک پی‌بست ویژه است و فاقد صورت کامل است. این واژه‌بست ضرورتاً به پایه‌ای از مقوله اسم اضافه می‌شود. واژه‌بست ویژه /aj/ به انتهای میزبان آوایی خود متصل می‌شود؛ بنابراین، از منظر جهت اتصال، یک پی‌بست به شمار می‌رود. به نمونه‌های زیر دقت کنید:

(28) mærd- aj	bedi	kar	no-konə
man-Indef	see-PST-2SG	work	Neg-do-3SG

«مردی دیدی که کار نکند؟!»

(29) zən- aj	Doni	xonə	men	tʃendi	kar	konə
woman-Indef	know-2SG	home	inside	how much	work	do-3SG

«یک زن میدونی چقدر داخل خونه کار می‌کند؟»

در دو جمله‌ی فوق /aj/ به‌عنوان پی‌بست نکره‌ساز به آخر اسم افزوده شده است. شایان توجه است که این واژه‌بست تنها به اسامی بسیار محدودی مانند دو مثال فوق اضافه می‌شود و نمی‌توان آن را به هر اسمی متصل کرد. این عنصر یک واژه‌بست است نه وند؛ زیرا به انتهای گروه اسمی متصل می‌شود. افزون بر این، به نظر می‌رسد این واژه‌بست تکیه‌پذیر است و در قلمروی تکیه واژه میزبان قرار می‌گیرد. شواهدی از این دست در طرح رویکردهای پیشین در مورد تکیه در زبان‌های ایرانی مغفول واقع شده‌اند. تأثیر واژه‌بست بر جایگاه تکیه در زبان‌های ایرانی بهره شایسته مطالعه بیشتری است. در حال حاضر، اطلاعات چندانی درباره معنا و نقش دقیق این واژه‌بست وجود ندارد. بررسی این موضوع از چارچوب مقاله حاضر خارج است و مطالعه آن را هم به پژوهش‌های آتی موکول می‌کنیم.

۴-۴ پی‌بست ویژه /i/

این واژه‌بست به‌طور کلی در دو بافت به کار می‌رود:

۱. هرگاه وابسته اسم یک بند باشد، بر روی هسته اسمی و پیش از بند موصولی، این واژه‌بست ظاهر می‌شود. در مثال زیر، این واژه‌بست بر روی هسته اسمی «rizan» و پیش از بند موصولی توصیف‌کننده آن ظاهر شده است.

(30) rizan-i	kə	rusta	men	hisən	per-ə mar-ə	Gədr- ə	viʃtər	don-ən
children-Indef	that	village	in	are	father-and mother-Rez	appreciation-Acc	more	know-3PL

«بچه‌هایی که در روستا هستند قدر پدر و مادر را بیشتر می‌دانند»

برخی از زبان‌شناسان از این کاربرد پی‌بست /i/ تحت عنوان «علامت تخصیص نکره» یاد کرده‌اند (برای مثال نک. شقاقی، ۱۳۷۴).

۲. همان‌طور که مثال (۳۱) نشان می‌دهد این واژه‌بست می‌تواند به انتهای هسته اسمی اضافه شود و مفهوم نکره را برساند. شایان توجه

است که گروه اسمی در زبان گیلکی هسته پایانی است؛ از این رو، این واژه‌بست ضرورتاً به هسته اسمی متصل می‌شود.

(31) hitʃ	malim-i	mene	i	kar-ə	bo-kon-ə
no	teacher-Indef	can't	this	work-Acc	subj-do-3SG

«هیچ معلمی نمیتونه این کار رو بکند.»

این واژه‌بست فاقد صورت کامل است؛ از این رو، پی‌بست ویژه به شمار می‌رود. با بهره‌گیری از آزمون وابستگی و خلأ اتفاقی می‌توان این عنصر را به ترتیب از واژه و وند متمایز ساخت؛ بدین معنی که برخلاف واژه، این عنصر ضرورتاً می‌بایست به یک پایه متصل شود.

علاوه بر این، برخلاف وندها، این عنصر می‌تواند به تمامی اسامی اضافه شود و معنای نکره را القا کند. از حیث تکیه، باید گفت که این عنصر به هیچ روی دارای تکیه نیست و هیچ تأثیری بر جایگاه تکیه در میزبان ندارد.

۴-۵ پی‌بست ویژه اضافه مقلوب /-ə/

این نوع اضافه در گونه گیلکی به اضافه مقلوب معروف است؛ زیرا توصیف‌گرهای پسین اسم زبان فارسی به صورت توصیف‌گرهای پیشین اسم در زبان گیلکی به کار می‌روند (Kahnemuyipour et al., 2020). تمام گروه‌های واژگانی گیلکی اشکورات هسته پایانی هستند. از این رو، اضافه بین مضاف‌الیه و مضاف، بین صفت و موصوف و بین گروه اسمی متمم و پس اضافه به کار می‌رود (شعبانی، ۱۳۹۹). مثال‌های زیر نمونه‌هایی از ساخت اضافه در گیلکی اشکورات هستند:

(32) ahməd-ə xaxur
Ahmad-Rez sister
 «خواهر احمد»

(33) səbz-ə vaʃ
green-Rez grass
 «علف سبز»

با اعمال آزمون توزیع می‌توان نشان داد که اضافه مقلوب را می‌توان در جایگاه نحوی‌ای که محل وقوع آن است به تمامی اسامی، صفات و حروف اضافه متصل کرد از این حیث واژه‌بست به شمار می‌رود و از وندها متفاوت عمل می‌کند. علاوه بر این، هیچ گونه خلأ اتفاقی هم در اتصال این عنصر به پایه‌های گوناگون از مقولات مختلف مشاهده نمی‌شود؛ بنابراین، از منظر خلأ اتفاقی نیز اضافه مقلوب یک واژه‌بست به شمار می‌رود. واژه‌بست اضافه مقلوب در زبان گیلکی بعد از واژه یا گروه پایه قرار می‌گیرد و با توجه به جهت اتصال یک پی‌بست است. این تکواژ فاقد صورت کامل است، لذا یک پی‌بست ویژه به شمار می‌رود. کهنمویی پور، شعبانی و تقی پور (2020) معتقدند که واژه‌بست اضافه مقلوب بین صفت و اسم دارای تکیه است در صورتی که واژه‌بست اضافه مقلوب بین دو اسم و همچنین بین اسم و پس اضافه فاقد تکیه است. در حقیقت، تکیه یکی از ویژگی‌هایی است که نشان می‌دهد اضافه مقلوب در زبان گیلکی تجلی واژ-نحوی دو عنصر مجزا است و در حالتی که تکیه می‌پذیرد رفتاری مانند وند دارد. البته این مطلب مطالعه اکوستیکی دقیقی را می‌طلبد.

۴-۶ فعل‌های پی‌بستی^۱

در گیلکی اشکورات صورت‌های وابسته‌ای وجود دارد که بیانگر مفهوم فعل «boʔn» به معنی «بودن» هستند که می‌توانند به عنوان فعل ربط در ساخت اسنادی به کار روند. این صورت‌های وابسته که از نظر شخص (اول، دوم، سوم) و شمار (مفرد، جمع) با فاعل جمله مطابقت دارد عبارتند از:

əm, i, ə, im, in, ən

در مثال‌های زیر کاربرد این صورت‌های وابسته مشاهده می‌شود.

(34) xob-əm xob-i xob-ə xob-im xob-in xob-ən
good-be-1SG good- be-2SG good-be-3SG good-be-1PL good-be-2PL good-be-3-PL

از حیث جهت اتصال پی‌بست هستند. همان طور که مثال زیر نشان می‌دهد این صورت‌های وابسته را می‌توان به قرینه حذف کرد؛ بنابراین، واژه‌بست به حساب می‌آیند نه وند تصریفی.

¹ Enclitic verbs

(35) ti	vətʃə	tənbəl	vəli	ti	laku	zərəng-ə
your	boy	lazy	But	your	daughter	smart-is

«پسر تو تنبل، اما دختر تو زرنگ است.»

همچنین، این صورت‌ها برای صرف زمان‌ها، نمودها و وجه‌های مختلف به کار می‌روند و در دستور، افعال کمکی نامیده می‌شوند. صورت‌های وابسته فعل «boʔn» به عنوان فعل کمکی در صرف زمان‌های ماضی نقلی و بعید کامل به کار می‌روند. به صرف فعل «dovəsən» به معنی «دویدن» در زمان ماضی نقلی گیلکی اشکورات توجه کنید:

bodovəsəm	(دویده‌ام)	bodovəsi	(دویده‌ای)	bodovəsə	(دویده است)
bodovəsən	(دویده‌اند)	bodovəsin	(دویده‌اید)	bodovəsīm	(دویده‌ایم)

چنانکه مشاهده می‌شود برای ساخت زمان ماضی نقلی در گیلکی اشکورات به همه صیغه‌ها پیشوند /bə/ افزوده می‌شود و به آخر همه صیغه‌ها به ترتیب واژه‌بست‌های əm, i, ə, im, in, ən اضافه می‌شود. این افعال به دلیل عدم برخورداری از صورت کامل، واژه‌بست‌های ویژه محسوب می‌شوند. شایان توجه است که فعل‌های پی‌بستی در ساخت‌های اسنادی به هیچ‌روی دارای تکیه نیستند، در صورتی که این گونه فعل‌ها به عنوان فعل کمکی در صرف زمان‌های ماضی نقلی و بعید کامل دارای تکیه هستند.

۴-۲ پی‌بست ویژه /-ə/ به معنی «را» و «به»

معادل تکواژ «را» در گیلکی اشکورات، واژه‌بست /-ə/ است. تکواژ /-ə/ به معنی «را» دارای صورت کامل «rə» است؛ اما به هیچ‌روی توزیع برابری با صورت کامل خود ندارد و در توزیع تکمیلی^۲ با یکدیگر هستند و در بخش بعدی نشان داده می‌شود که صورت کامل این عنصر تنها به آخر ضمایر مفعولی متصل می‌شود. از این‌رو، این تکواژ یک واژه‌بست ویژه به شمار می‌رود. در مثال زیر، تنها واژه‌بست /-ə/ می‌تواند بعد از اسم /kitav/ به کار رود و ظهور صورت کامل «rə» بعد از این اسم مجاز نیست.

(36) kitav-ə /*rə	had-i
book-Acc	give-2SG

«کتاب را بده»

همان‌طور که در جمله فوق مشاهده می‌شود، واژه‌بست ویژه /-ə/ به اسم قبل از خود متصل شده‌است. بنابراین، از منظر جهت اتصال، این تکواژ یک پی‌بست است. دست کم با طرح دو شاهد می‌توان استدلال کرد که این عنصر واژه‌بست است نه وند. نخست آنکه، همان‌طور که مثال (۳۷) نشان می‌دهد این عنصر را می‌توان به قرینه حذف کرد. در این مثال پی‌بست /-ə/ روی واژه /malim/ به قرینه حذف شده است. وندها را نمی‌توان به قرینه حذف کرد.

(37) mu	malim-o modir-ə	bedem
I	teacher-and principal-Acc	see-PST-1SG

«من معلم و مدیر را دیدم.»

دوم آنکه، پی‌بست /-ə/ همواره به آخر گروه اسمی افزوده می‌شود. این ویژگی واژه‌بست‌ها، آن‌ها را از وندها متمایز می‌کند. از آنجا که گروه اسمی زبان گیلکی هسته پایانی است و اسم در پایان گروه اسمی ظاهر می‌شود نمی‌توان نشان داد که آیا این عنصر به آخر هسته اسمی اضافه شده است یا به آخر گروه اسمی. برای رفع این مسئله، می‌توان به نمونه ساخت‌های نحوی که در اثر قرض‌گیری از زبان فارسی وارد گیلکی شده‌اند استناد کرد. در مثال زیر، پی‌بست /-ə/ به انتهای گروه اسمی که ترتیب آن اسم + صفت (ترتیب نشان‌دار در زبان

^۱ صورت زیرساختی پیشوند گذشته‌ساز در گیلکی اشکورات /bə-/ است؛ زیرا این صورت در بافت‌های متنوع‌تری به کار می‌رود. در اثر هماهنگی واکه‌ای، در برخی بافت‌ها به صورت /bo-/ ظاهر می‌شود.

^۲ complementary distribution

گیلکی) است متصل شده است.

(38)ti	xaxur-ə	zərəng-ə	bedem
your	sister-Rez	intelligent-Acc	see-PST-1SG

«من خواهر زرننگ تو را دیدم.»

به زعم راستارگوییا و همکاران (۱۳۹۵: ۷۳-۷۶)، این عنصر نشانگر حالت رای-برایی به شمار می‌رود.^۱ این دیدگاه مغایر با تحلیل ما از واژه‌بست بودن این عنصر نیست؛ زیرا نشانگرهای حالت ضرورتاً وند نیستند. شقاقی (۱۳۷۴) نیز معادل این عنصر در زبان فارسی را واژه-بست تلقی کرده است. علاوه بر این، برخی از زبان‌شناسان (برای مثال نک. Karimi, 1989) این عنصر در زبان فارسی را نشانه مشخص بودن می‌دانند.

این واژه‌بست می‌تواند به معنی «به» نقش حرف اضافه‌ای داشته باشد. در جمله زیر، واژه‌بست /-ə/ در اتصال به واژه‌های «kitav» و «malim» به ترتیب معانی «را» و «به» را القا می‌کند؛ بنابراین، در می‌یابیم که پی‌بست /-ə/ به دو معنی متفاوت در گویش گیلکی کاربرد دارد و صرف‌نظر از معنی، این پی‌بست همواره در حوزه گروه‌اسمی قرار دارد و بعداز پایه قرار می‌گیرد.

(39) mohsin	kitav-ə	malim-ə	hadə
Mohsen	book-Acc	teacher-to	give-PST-3SG

«محسن کتاب را به معلم داد.»

در برخی موارد، پی‌بست /-ə/ حذف می‌شود. نمونه زیر را در نظر بگیرید:

(40) kitav-ə	Ale	had-əm
book-Acc	Ali-to	give-PST-1SG

«کتاب را به علی دادم.»

در نمونه فوق واژه «ali» به واکه ختم شده و حرف اضافه‌ی «ə» نیز یک واکه به شمار می‌رود. در نتیجه، وقتی این دو واکه در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، التقای واکه‌ها به وجود می‌آید. به منظور جلوگیری از التقای واکه‌ها می‌توان دو تحلیل ارائه داد:

۱- واکه‌ی «ə» حذف می‌شود و معنای آن از رهگذر بافت، قابل بازیابی است^۲ و پس از این حذف، واکه آخر واژه علی از /i/ به /e/ تبدیل و کوتاه‌تر می‌شود.

۲- در اثر التقای دو واکه آنها در هم ادغام می‌شوند و حاصل ادغام یک واکه افزاشته و واکه خنثی یک واکه میانی شده است.

در ضمن این پی‌بست در تمام بافت‌ها فاقد تکیه است و در خارج از قلمروی تکیه میزبان خود قرار می‌گیرد.

۴-۸ پی‌بست /-ɪ/ به معنی «را» و «به»

پی‌بست /-ɪ/ تنها در آخر ضمایر مفعولی می‌آید و نشانگر نقش مفعول صریح این نوع ضمایر است. این تکواژ و واژه‌بست /-ɪ/ به معنی «را» که در بخش پیشین به آن پرداختیم هر دو معنای یکسانی را دارند. همان‌طور که در (۴۱) مشاهده می‌شود صورت /-ɪə/ می‌تواند به صورت کوتاه‌شده /-ɪ/ تبدیل شود و به انتهای ضمایر مفعولی متصل شود. این دو توزیع برابری دارند.

(41) mər/mərə	tər/tərə	amər/amərə	ʃamər/ʃamərə
me	you-SG	us	you-PL

ذکر این نکته اساسی لازم است که این تکواژ در آخر ضمایر مفعولی سوم شخص مفرد و جمع نمی‌آید. از آنجا که در بافت‌های خاصی می‌توان این نشانگر را به قرینه حذف کرد، می‌توان آن را واژه‌بست قلمداد کرد نه وند. این وضعیت در مثال زیر مشاهده می‌شود:

^۱ از یکی از دواران محترم مقاله به دلیل ذکر این نکته که سبب بحث و مقایسه بیشتر در مورد این عنصر شد، بسیار سپاسگزاریم.

^۲ برخلاف زبان گیلکی، در زبان فارسی به منظور جلوگیری از التقای واکه‌ها عمدتاً یک واج میانجی درج می‌شود. این یکی از تفاوت‌های جالب بین زبان فارسی و گیلکی است.

(42) mə-o	hasən-ə	xan-ən	davət	bo-kon-ən
me-and	Hasan-Acc	want-3PL	invitation	Subj-do-3PL

«من و حسن را می‌خواهند دعوت بکنند.»

علاوه بر این، همان‌طور که در بخش پیشین نشان داده شد همتای این نشانگر که در بافت‌های متنوع‌تری به کار می‌رود نیز رفتاری شبیه واژه‌بست را دارد نه یک وند. از منظر جهت اتصال، این تکواژ یک پی‌بست به شمار می‌رود. صورت کوتاه‌شده این تکواژ (/t/) توزیعی برابر با صورت کامل خود دارد؛ از این رو، این تکواژ یک واژه‌بست ساده به شمار می‌رود.

پس از توصیف تکواژ /ə-/ در بخش پیشین و پی‌بست /t-/ در این بخش، می‌توان به مقایسه آن‌ها از منظر بافت‌هایی که در آن‌ها به کار می‌روند، پرداخت. وجه اشتراک آن‌ها در این است که هر دو معنی یکسانی را القا می‌کنند. اما وجه افتراق آن‌ها در این است که پی‌بست /-t/ تنها به انتهای ضمائر مفعولی اضافه می‌شود، در صورتی که /ə-/ در سایر بافت‌ها ظاهر می‌شود. یک فرضیه که می‌توان درباره تکواژ «tə» مطرح کرد این است که این تکواژ دارای دو صورت کوتاه‌شده «ə-» و «t-» است و با صورت کوتاه‌شده «ə-» در توزیع تکمیلی قرار دارد، در صورتی که با صورت کوتاه‌شده «t-» توزیع برابری دارد. این واژه‌بست هم فاقد تکیه است و با اتصال به میزبان خود نیز هیچ تأثیری بر تغییر جایگاه تکیه ندارد.

۴-۹ ضمائر متصل

همان‌طور که جدول زیر نشان می‌دهد، در گیلکی اشکورات صفات ملکی منفصل وجود دارد که در کنار هسته اسمی به کار می‌روند.

جدول ۱- صفات ملکی گیلکی اشکورات

Table 1-Possessive adjectives in eshkevarat gilaki

mi kitav	ame kitav
my book	our book
tikitav	feme kitav
your book	your book
unəkitav	ufənə kitav
his/her book	their book

علاوه بر این، در این زبان ضمیر متصل «ji/jin» نیز وجود دارد که معنی «مال» در زبان فارسی را القا می‌کند. همان‌طور که در مثال‌های زیر مشاهده می‌شود، این ضمیر متصل را می‌توان به پایه‌هایی که از مقوله اسم هستند، اضافه کرد و هیچ‌گونه خلأ اتفاقی نیز از این حیث وجود ندارد. بنابراین، از منظر خلأ اتفاقی و همچنین وابستگی می‌توان استدلال کرد که این ضمیر متصل واژه‌بست به شمار می‌رود.

(43) akbər-ə-ji
Akbar-Rez-property

«مال اکبر»

(44) mi bərar-ə məʃin-ə-ji
my brother-Rez car-Rez-property

«مال ماشین برادر من»

در صورت اتصال این ضمائر به انتهای صفات ملکی، ضمائر ملکی حاصل می‌شود. می‌توان به جای هسته اسمی از ضمیر متصل «ji/jin» پس از صفت ملکی استفاده کرد که در این صورت یک ضمیر ملکی ساخته می‌شود.

جدول ۲- ضمایر ملکی در گیلکی اشکورات

Table 2-Possessive Pronouns Eshkevarat Gilaki

miʃi	مال من	ameʃi	مال ما
tiʃi	مال تو	ʃemeʃi	مال شما
unəʃi	مال او	uʃənəʃi	مال آنها

«ji» صورت کوتاه‌شده «jin» است که در بسیاری از بافت‌ها توزیع برابر ندارند. البته در موارد معدودی این دو توزیع برابر دارند. با توجه به جهت اتصال، این تکواژ یک پی‌بست است. از آنجا که در بسیاری از بافت‌ها توزیعی برابر با صورت کامل خود ندارد می‌توان آن را یک واژه‌بست ویژه در نظر گرفت. این واژه‌بست ویژه هم در تمام بافت‌ها فاقد تکیه است.

۴-۱۰ پی‌بست ساده /-o/

می‌توان از حروف ربط همپایگی برای پیوند واژه، گروه و بند بهره گرفت. یکی از حروف ربط همپایگی در گیلکی اشکورات واژه‌بست /-o/ به معنی «و» است. از دو منظر می‌توان گفت که این تکواژ یک واژه‌بست است: نخست آنکه، این تکواژ می‌تواند به پایه‌هایی از مقولات نحوی گوناگون مانند اسم، صفت، فعل، حرف اضافه و غیره متصل شود؛ از این رو، آزمون توزیع نشان می‌دهد که این تکواژ یک واژه‌بست نه یک بند است. دوم آنکه، با بهره‌گیری از آزمون حذف به قرینه می‌توان نشان داد که این تکواژ اگر چند همپایه را به هم متصل کند می‌تواند تنها بر روی همپایه ماقبل آخر ظاهر شود و در همپایه‌های پیشین محذوف باشد. از این واژه‌بست برای همپایه ساختن واژه‌ها، گروه‌ها و جملات استفاده می‌شود. شایان توجه است که این واژه‌بست، همان‌طور که مثال زیر نشان می‌دهد، ضرورتاً به انتهای همپایه اول اضافه می‌شود و از این منظر یک پی‌بست به حساب می‌آید. این پی‌بست در تمام بافت‌ها در خارج از الگوی تکیه میزبان قرار می‌گیرد و همواره فاقد تکیه است.

(45) midad-o dəftər
pencil-and Notebook
«مداد و دفتر»

در گیلکی اشکورات تکواژ آزاد «ba» به معنی «و» نیز برای همپایه ساختن دو سازه به کار می‌رود. مثال زیر را در نظر بگیرید:

(46) mu diruz bazar boʃo-m ba xone men kaar bogud-əm
I yesterday market go-PST-1SG and home inside work do-PST-1SG
«من دیروز بازار رفتم و در خانه کار کردم.»

شایان توجه است که پی‌بست /-o/ و تکواژ آزاد «ba» توزیع کاملاً برابری دارند و از این رو، می‌توان این پی‌بست را پی‌بست ساده تلقی کرد؛ اما شایان توجه است که برخلاف سایر پی‌بست‌های ساده هیچ‌گونه مشابهت آوایی بین این پی‌بست و همتای کامل آن وجود ندارد. بنابراین، یک فرضیه می‌تواند این باشد که این پی‌بست فاقد صورت کامل است. بررسی دقیق‌تر این مسأله را به پژوهش‌های آتی موكول می‌کنیم.

۴-۱۱ پی‌بست ویژه «-e»

تکواژ «-e» معنای تصغیر و معرفه را القا می‌کند. این واژه‌بست فاقد صورت کامل است و به انتهای گروه اسمی افزوده می‌شود؛ از این رو، یک پی‌بست ویژه به شمار می‌رود. در نمونه‌های زیر ظهور این واژه‌بست مشاهده می‌شود.

(47) sifid	letʃik-e
white	scarf-Def+Dem

«روسری سفید»

(48) xəɾav	maʃin-e-k-ə ¹	beh-i
broken	car-Def+Dem-Acc	bought-2SG

«ماشین خراب رو خریدی؟»

شایان توجه است که با بهره‌گیری از دو آزمون می‌توان نشان داد که این عنصر یک واژه‌بست است. نخست آنکه، در ترکیب اسم و این عنصر هیچ‌گونه خلأ اتفاقی مشاهده نمی‌شود و این عنصر را می‌توان به تمام اسامی اضافه کرد. دوم آنکه، در یک ساخت همپایگی، این عنصر می‌تواند از همپایه اول به قرینه حذف شود. این وضعیت در مثال زیر مشاهده می‌شود. ظاهراً، این پی‌بست ویژه، بر جایگاه تکیه در میزبان تأثیر می‌گذارد و تکیه را جذب می‌کند.

(49) ti	maʃin (-e)	Ba	mutur-e	xəɾab-ən
your	car (Def)	And	bike-Def+Dem	broken-are

«ماشین و موتور تو خراب هستند.»

۵. نتیجه‌گیری

در این پژوهش، با بهره‌گیری از آزمون‌های مختلف آوایی، صرفی و نحوی به شناسایی، توصیف و تحلیل انواع واژه‌بست‌های گیلکی اشکورات پرداختیم. در این گونه‌زبانی، ۱۱ واژه‌بست وجود دارد که از این میان ۹ مورد، واژه‌بست ویژه و ۲ مورد واژه‌بست ساده به شمار می‌روند و از آنجا که تمامی این واژه‌بست‌ها بعد از پایه به کار می‌روند پی‌بست به حساب می‌آیند. شایان توجه است که ۷ واژه‌بست فاقد تکیه هستند و با اتصال به میزبان تغییری در جایگاه تکیه ایجاد نمی‌کنند و در خارج از قلمروی تکیه میزبان قرار می‌گیرند، در صورتی که ۲ واژه‌بست دیگر زبان گیلکی، ظاهراً با اتصال به میزبان، تکیه را جذب می‌کنند. همچنین، پی‌بست ویژه اضافه مقلوب و فعل‌های پی‌بستی در بعضی از بافت‌ها دارای تکیه، و در بعضی دیگر فاقد تکیه هستند. مطالعات بیشتر در مورد واژه‌بست‌افزایی و تأثیر آن بر جایگاه تکیه در زبان گیلکی و سایر زبان‌های ایرانی می‌تواند در تدقیق ویژگی‌های واژه‌بست‌ها و طرح الگوهای تکیه سودمند باشد.

گیلکی اشکورات اساساً فاقد خط و صورت نوشتاری می‌باشد؛ بنابراین، بیشتر واژه‌بست‌ها دارای صورت کامل نیستند. شایان توجه است که نتایج این پژوهش را نمی‌توان به سایر گویش‌های زبان گیلکی تعمیم داد؛ زیرا طبق مطالعات پیشین، گویش‌های مختلف گیلکی دارای تفاوت‌های آوایی، صرفی و نحوی هستند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند در رده‌شناسی واژه‌بست‌های زبان‌های ایرانی و زبان‌های مشابه کاربرد داشته باشد. بررسی آکوستیکی و تحول تاریخی این واژه‌بست‌ها می‌تواند از دیگر موضوعات جالب برای پژوهش‌های آتی باشد. همان‌طور که در بخش پیشینه پژوهش اشاره شده، این مسئله پیرامون واژه‌بست‌های زبان فارسی بررسی شده و نتایج جالبی نیز حاصل شده است.

منابع فارسی

- راستارگویو، ورا سیرگیونا، آزا الیمونا کریمووا، احمد کریموویچ ممدزاده، و رونالد ام لاکوود. (۱۳۹۵). *زبان گیلکی*. ترجمه مریم دانای طوس، نرجس بانو صبوری و هنگامه واعظی. رشت: فرهنگ ایلیا.
- راسخ‌مهند، محمد. (۱۳۸۹). واژه‌بست‌های فارسی در کنار فعل. *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۲، ۷۵-۸۵.

^۱ به انتهای این واژه به ترتیب پی‌بست معرفه و تصغیر «-e» و پی‌بست «-ə» به معنی «را» اضافه شده است. از آنجا که هر دوی این پی‌بست‌ها فقط دارای یک واج و آن هم یک واکه واج میانجی «-k» به منظور جلوگیری از التقای واکه‌ها بین آنها درج می‌شود.

- رضایی باغبیدی، حسن. (۱۳۸۰). معرفی زبان‌ها و گویش‌های ایران. تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- شعبانی، منصور. (۱۳۹۳). توصیف و تحلیل کانونی‌سازی گسسته در زبان گیلکی (گویش اشکورات). *ادب‌پژوهی (ویژه‌نامه زبان و گویش)* ۳۰، ۸۱-۹۹.
- شعبانی، منصور. (۱۳۹۹). تمایز میان زبان و گویش: بررسی وضعیت گونه گیلکی. *زبان‌پژوهی* (۳۷)، ۱۲-۱۴۸.
- شقایق، ویدا. (۱۳۷۴). واژه‌بست چیست؟ به کوشش یحیی مدرسی و محمد دبیرمقدم، مجموعه مقالات سومین کنفرانس زبان‌شناسی: (۱۴۱-۱۵۷)، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- شقایق، ویدا. (۱۳۸۶). مبانی صرف. تهران: سمت.
- صراحی، محمدامین و علی‌نژاد، بتول. (۱۳۹۲). رده‌شناسی واژه‌بست در زبان فارسی. *مجله زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان* (۸)، ۵-۱۰۳-۱۳۰.
- کریستن‌سن، آرتور. (۱۳۷۴). گویش گیلکی رشت. ترجمه جعفر خمایی‌زاده. تهران: سروش.
- کوکبی سیوکی، بهناز، رویا صدیق ضیابری و شادی داوری. (۱۴۰۰). آیا واژه‌بست‌های فارسی متعارفند؟ نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی ۲۲، ۱۶۱-۲۰۰.
- مزیانی، ابوالفضل و شریفی، شهلا. (۱۳۹۴). بررسی نظام واژه‌بستی ضمیری در تاریخ زبان فارسی و علل تحول آن. *جستارهای زبانی* (۴)، ۶-۳۰۵-۲۷۵.
- مفیدی، روح‌الله. (۱۳۸۶). تحول نظام واژه‌بستی در فارسی میانه و نو. *دستور* (۳۳)، ۱۳۳-۱۵۲.
- نغزگوی کهن، مهرداد. (۱۳۸۹). از واژه‌بست تا وند تصریفی: بررسی تحول تاریخی بعضی واژه‌بست‌های فارسی جدید. *دستور* (۶)، ۶-۷۷-۹۹.

References

- Aikhenvald, A. (2003). Typological parameters for the study of clitics, with special reference to Tariana. In R. N. W. Dixon and A. Aikhenvald (Eds.), *Word: A Cross-Linguistic Typology* (pp. 42-78). Cambridge: Cambridge University Press
- Christensen, A. (1995). *The Gilaki dialect of Rasht*. Translated by J. Khomami Zadeh. Tehran: Soroush. [In Persian]
- Kahnemuyipour, A. (2003). Syntactic categories and Persian stress. *Natural Language and Linguistic Theory* 21(2), 333-379.
- Kahnemuyipour, A., Shabani, M., & Taghipour, S. (2024). Gilaki reverse Ezafe: The two faces of a nominal linker. *Syntax* <https://doi.org/10.1111/synt.12277>
- Kalavens, J. (1982). *Some Problems in a theory of clitics*. Bloomington: IULC.
- Kalavens, J. (1985). The independence of syntax and phonology in cliticization. *Language* 61, 95-120.
- Karimi, S. (1989). *Aspects of Persian syntax, specificity, and the theory of grammar*. Ph.D. dissertation. University of Washington.
- Katamba, F. (1993). *Morphology*. London: Macmillan Press Ltd.
- Koukabi Siouki, B., Ziyabari, R., & Davari, Sh. (2022). Are the Persian clitics canonical? *Journal of Comparative Linguistic Researches* 22, 161-200. [In Persian]
- Mazinani, A., & Sharifi, Sh. (2015). Pronominal clitic system in the course of Persian history and the causes of its change. *Language Related Research* 6(4), 275-305. [In Persian]
- Mofidi, R. (2008). The change of clitic system in middle and modern Persian. *Grammar* 3(3), 133-152. [In Persian]
- Naghzgyu-Kohan, M. (2011). From clitics to derivational affixes: Exploring the historical change of some of the clitics of modern Persian. *Grammar* 6(6), 77-99. [In Persian]
- Rasekhmahand, M. (2010). Persian clitics beside verbs. *Journal of Researches in Linguistics* 2, 75-85. [In Persian]
- Rastorgueva, V. S., Kerimova, A. A., Kerimovich Mamedzade, A., & Lockwood, R. M. (2016). *The Gilaki language*. Translated by M. Danaye Tous, N. B. Sabouri, and H. Va'ez. Rasht: Farhang Ilia. [In Persian]
- Rezai Baghbidi, H. (2001). *Introducing Iranian languages*. Tehran: Academy of Persian Language and Literature. [In Persian]

- Shabani, M. (2015). A description and analysis of split focalization in Gilaki (Eshkevarat Dialect). *Journal of Persian Language and Literature* 30, 81-99. [In Persian]
- Shabani, M. (2021). The distinction between language and dialect: Exploring the state of Gilaki Variety. *Journal of Language Research* 12(37), 121-148. [In Persian]
- Shaghghi, V. (1996). What is a clitic. In Y. Modarresi and Mohammad DabirMoghaddam (Eds.), *Proceedings of the third conference on Linguistics* (pp. 141-157), Tehran: Allame Tabataba'i Publication. [In Persian].
- Shaghghi, V. (2007). *Morphology*. Tehran: Samt. [In Persian]
- Sorahi, M. A. (2013). A typological study of clitics in Persian. *Journal of Linguistics and Khorasan Dialects* 5(8), 103-130. [In Persian]
- Spencer, A. (1991). *Morphological theory*. Cambridge: Basil Blackwell.
- Spencer, A., & Luis, A. R. (2012). *Clitics: an introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zwick, A. (1994). Clitics. In R. E. Asher (Ed.), *Encyclopedia of language and linguistics* (Vol. 2, pp. 571-576). Oxford: Pergamon Press.
- Zwicky, A., & Pullum, G. (1983). Cliticization Vs. inflection: English n't. *Language* 59, 502-513.
- Zwicky, A. (1977). *On clitics*. Bloomington: Indiana University Linguistics Club.

